

ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ 1918–2008 РОКІВ

- 21 грудня 1918 року* – Парламент Угорщини прийняв Народний Закон № X «про національну автономію русинів, що проживають в Угорщині», який вступив у дію 25 грудня. Передбачалось створення так званої автономної «Руської Країни». Перший параграф цього закону проголошував, що «Руській Нації, що живе в рамках Угорщини, належить повне право самоврядування в ділянках внутрішньої адміністрації, законодавства, публічного шкільництва й навчання, її народної культури, практикування і навчання релігії та вживання мови, і то так законодавча влада, як і виконавча, для яких є міродатні постанови, визначені в цьому законі». Згідно з дев'ятим параграфом закону «не русинське народонаселення забезпечуватиметься місцевою адміністративною та культурною автономією».
- 23 липня 1919 року* – У Конституції Угорської Радянської Республіки стверджувалося: «Всі нації, проживаючі в Соціалістичній Союзній Республіці Рад Угорщини, вільно можуть користуватися своїми мовами, дбати та розвивати національну культуру» (§84), а «суцільні угорські території, на яких в більшості проживають русини, визнає русинським національним округом» (§87).
- 10 вересня 1919 року* – В місті Сен-Жермен Чехословаччина підписала Договір, що регулює права національних меншин. У 10–13 статтях II розділу цього договору Чехословацька Республіка зобов'язувалася територію, що перейшла до неї під назвою Підкарпатська Русь, організувати як автономну одиницю, яка б мала власне самоврядування, встановити автономні збори, які мають отримати законодавчу владу стосовно освіти, релігії та користування мовами, а також у питаннях місцевої адміністрації.
- 10 січня 1920 року* – Створення Ліги Націй (Народне Об'єднання).
- 29 лютого 1920 року* – Затвердження конституційного листа Чехословаччини та закону про мови, який був складовою частиною Конституції. Згідно із законом у тих судових районах, в яких частка представників національної меншини досягала 20%, адміністрування в установах передбачали також і на цій мові.
- 15 лютого 1921 року* – Проведення перепису населення в Чехословаччині. Населення Закарпаття складало 606.568 осіб, з них громадяни республіки – 599.808.
- 8 червня 1923 року* – Запровадження обов'язкового викладання державної (чехословацької) мови в усіх навчальних закладах згідно із законом № 137/1923.
- 3 лютого 1926 року* – Прийнята виконавча постанова закону про мови. В регіоні у всіх судах, установах можна подавати документи та заяви руською або малоросійською (українською) мовою.
- 1 грудня 1930 року* – Проведення перепису населення в Чехословаччині. Національність визначали на основі рідної мови. Населення Закарпаття складало 725.357 осіб, з них громадяни республіки – 709.129.
- 25 листопада 1938 року* – Уряд А. Волошина вводить українську мову як державну в автономному краї Підкарпатська Русь.

- 22 червня 1939 року – Згідно з пунктом 1 §11 розпорядження Прем'єр-міністра Угорщини № 6.200, у Закарпатті «офіційною мовою держави є угорська та угорсько-руська» (тобто руська/українська). Цю офіційну двомовність підтверджують також і постанови прем'єр-міністра № 5.800 та № 18.136, згідно з якими руська мова на Закарпатті є другою державною мовою.
- Вересень 1939 року – Згідно з наказом мініосвіти № 133.200-ІХ викладання угорської мови обов'язкове у всіх навчальних закладах. У гімназіях введена русинська мова як навчальний предмет.
- 31 січня 1941 року – За підсумками перепису населення на території сучасного Закарпаття проживає 852.546 осіб.
- 1 вересня 1953 року – У селі Велика Добронь (Ужгородський район) відкрита перша «інтернаціональна школа» з російською та угорською мовою навчання.
- 16 листопада 1958 року – Видаються тези ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в країні». У тезах проголошується необов'язковість вивчення мов союзних республік у школах.
- 24 грудня 1958 року – Сесія Верховної Ради СРСР ухвалила закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в країні». Питання про необов'язковість вивчення мов союзних республік у школі залишено на розгляд республіканських рад.
- 15–22 січня 1959 року – Перепис населення СРСР. Населення Закарпатської області – 920.173 особи.
- 17 квітня 1959 року – Сесія Верховної Ради УРСР ухвалила закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР». Вивчення української мови в школах УРСР оголошено необов'язковим. Ігноровано вивчення української мови й літератури в школах з російською мовою навчання, скорочено кількість годин викладання української літератури й мови в середніх спеціальних навчальних закладах. Закон провадив і реформу освіти.
- 25–29 травня 1959 року – У Москві відбулася Всесоюзна термінологічна нарада. В її рекомендаціях проголошено принцип мінімальної розбіжності у відповідних термінах між літературними мовами СРСР.
- 1 січня 1961 року – Набув чинності Український правопис 1960–1961 рр. (четверта редакція). Українські правила наближено до «Правил русской орфографии и пунктуации» 1956 р.
- 17–31 жовтня 1961 року – Відбувся XXII з'їзд КПРС, на якому було прийнято нову програму КПРС і проголошено політику «злиття націй», що призвела до подальшої русифікації союзних республік. М. Хрущов вперше проголосив про формування радянського народу.
- 11–15 лютого 1963 року – У Києві проведена конференція з питань культури української мови, де більшість учасників вимагали визнати українську мову урядовою в шкільництві і в державних органах, громадських установах.
- Вересень–грудень 1965 року – Іван Дзюба написав книжку «Інтернаціоналізм чи русифікація?», яку в грудні він передав В. Щербицькому разом з листом

- протесту проти політичних арештів діячів української культури. Книжку розповсюджували самвидавом.
- 15–22 січня 1970 року* – Перепис населення СРСР. Населення Закарпатської області – 1.057.521 особа.
- Березень – квітень 1971 року* – У доповіді на XXIV з'їзді КПРС Л. Брежнев виголосив формулу про формування нової історичної спільності – радянського народу. Проведення в життя цієї формули передбачало усунення перешкод, що стояли на шляху формування цієї нової історичної спільноти, передовсім буржуазно-націоналістичних пережитків. Одним з головних напрямків такої роботи стало російщення усіх народів СРСР.
- Вересень–жовтень 1971 року* – Угорська інтелігенція Закарпаття склала звернення в обласні партійні органи, де йшлося про розвиток мережі освітніх закладів з угорською мовою навчання, розширення можливостей вживання рідної мови, видання літературного журналу та творів угорською мовою, а також про організацію національного культурного товариства.
- Весна 1972 року* – Угорська інтелігенція Закарпаття знову склала звернення, яке – з підписами 1.600 закарпатських угорців – надіслало до ЦК Компартії Радянського Союзу. Угорська громада просила сприяння і допомоги у вирішенні етнокультурних і мовних проблем. Влада відреагувала на це звернення репресіями.
- 31 серпня 1978 року* – Таємна постанова ЦК КПРС «Про дальше вдосконалення вивчення і викладання російської мови в союзних республіках». Постанова дала сигнал посилити русифікацію.
- 2 листопада 1978 року* – ЦК КПУ ухвалила постанову «Про заходи по дальшому вдосконаленню вивчення і викладання російської мови в загальноосвітній школі УРСР».
- 17–24 січня 1979 року* – Перепис населення СРСР. Населення Закарпатської області – 1.155.759 осіб.
- 22–24 травня 1979 року* – У Ташкенті відбулася Всесоюзна науково-теоретична конференція «Русский язык — язык дружбы и сотрудничества народов СССР», що ухвалила розгорнуті рекомендації з русифікації народів СССР.
- 10 червня 1983 року* – Постанова ЦК КПУ і Ради Міністрів України «Про додаткові заходи по поліпшенню вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік».
- 1986 р.* – Видається нова редакція Програми КПРС, де написано, що національне питання, яке залишилося від минулого, в Радянському Союзі успішно розв'язано.
- 11 лютого 1989 року* – Установча конференція Товариства української мови ім. Т. Шевченка, метою якого проголошено утвердження української мови в усіх сферах суспільного життя.
- 16 лютого 1989 року* – В газеті «Літературна Україна» надруковано проєкт Програми Народного Руху України. Програма містить вимогу надати українській мові статус державної мови в Україні.
- Березень 1989 року* – Перепис населення СРСР. Населення Закарпатської області – 1.245.618 осіб.

- 28 жовтня 1989 року – Верховна Рада УРСР ухвалила закон «Про мови в Українській РСР». Українській мові надано статус державної мови.
- 14 листопада 1989 року – Затверджено Український правопис 1989 року. Попри повернення деяких правил правопису 1928 року (найпомітніше – повернення літери «г»), третє видання є органічним продовженням першого (1946 р.) і другого (1960 р.) правопису.
- 31 травня 1991 року – Підпис Декларації та Протоколу до Декларації про принципи співробітництва між Українською РСР та Угорською Республікою про забезпеченню прав національних меншостей.
- 1 листопада 1991 року – Видання Декларації прав національностей України.
- 24 червня 1992 року – Верховна Рада України прийняла Закон України про національні меншини в Україні. Закон забезпечує право використання мов національних меншин.
- 17 грудня 1992 року – Представник Президента України в Закарпатській області видає розпорядження «Про реалізацію в області законів України «Про мови в Українській РСР» та «Про національні меншини в Україні», в якому встановлено: у місцях компактного проживання представників національних меншин застосовуються двомовні назви установ, організацій.
- 1993 р. – Видано четверте, виправлене і доповнене, видання Українського правопису. Потребу єдиного українського правопису воно не задовольняє.
- 28 червня 1996 року – Верховна Рада України прийняла Конституцію України. Мовну політику держави визначає стаття 10, згідно з якою державною мовою в Україні є українська мова.
- 9 грудня 1997 року – Верховна Рада України приймає Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин».
- 14 грудня 1999 року – Проголошується Рішення Конституційного Суду України № 10-рп/99. У Рішенні вказано, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя, які визначаються законом. Конституційний Суд дає визначення термінів «державна мова» та «офіційна мова»: «Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового спілкування у публічних сферах суспільного життя».
- 5 грудня 2001 року – Перший перепис населення у незалежній Україні. Населення Закарпаття становить 1.254.614 осіб.
- 15 травня 2003 року – Україна ратифікує Європейську хартію регіональних мов або мов меншин.
- 2 жовтня 2003 року – Верховна Рада України прийняла «Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки». За програмою, одним з вирішальних завдань є зміцнення статусу української мови як державної, оскільки російська мова в Україні і досі перебуває у привілейованому становищі на значній території (у східних та південних регіонах), хоча Закон про мови та Конституція України проголошують українську єдиною державною мовою.

- 1 січня 2006 року* – На території України вступає в дію Європейська хартія регіональних мов або мов меншин.
- 25 грудня 2007 року* – Видається наказ Міністерства освіти і науки України № 1.171 «Про зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників навчальних закладів системи загальної середньої освіти, які виявили бажання вступати до вищих навчальних закладів у 2008 році». Згідно з наказом у 2008 році кожен абітурієнт обов'язково складає тести з української мови та літератури, які зараховуються як вступні іспити у вищі навчальні заклади України. Згідно з наказом від 2009/2010 навчального року незалежне оцінювання навчальних досягнень випускників проводитиметься виключно українською мовою.
- 20 березня 2008 року* – Видається Указ Президента України про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні № 244/2008. Указ починаючи з основної школи в школах з мовами навчання національних меншин запроваджує проведення факультативних занять та вивчення окремих предметів українською мовою.
- 22 квітня 2008 року* – Видається Рішення Конституційного Суду України № 8-рп, згідно з яким статус української мови як державної є складовою конституційного ладу держави нарівні з її територією, столицею, державними символами.
- 25–26 травня 2008 року* – Наказом Міністерства освіти і науки України № 461 затверджена Галузева програма поліпшення вивчення української мови у загальноосвітніх навчальних закладах з навчанням мовами національних меншин на 2008–2011 роки. У школах з мовами навчання національних меншин Галузева програма запроваджує в 5-их класах двомовне вивчення (мовою навчання за рахунок інваріантної частини та українською мовою за рахунок варіативної частини навчальних планів) історії України, а з 6-го класу вивчення цього предмета державною мовою. На основі галузевої програми в 6-их класах запроваджується двомовне навчання географії, у 7-их класах з математики, а з 7-го та 8-го викладання даних предметів проводитиметься українською мовою.